

Verantwoording

Het honderdvijftig jaar bestaan van het Nederlands genootschap tot reclassering (je zou ook kunnen zeggen: van *de* reclassering) werd op tweeërlei wijze 'gevierd'. Op 12 november 1973 met een plechtige bijeenkomst (sprekers, uitreiken feestbundel en receptie) in de aula van de Universiteit in Leiden en op 14 december d.a.v. met een door de Coornhertliga georganiseerd congres 'De reclassering in de ring' te Rotterdam. Dit laatste in de vorm van een 'open markt' met voordrachten, films (continu-vertoning), videorecorder, een boeiende opvoering van het Werktheater, eet- en drink (en dus praat) mogelijkheden en een forumavond over een centraal thema en wel de problemen rond de Justitiële documentatie en de 'Verklaring omtrent het gedrag'.

Een lange geanimeerde dag van 'elf tot elf', waar een groot en zeer gevarieerd gezelschap (zo'n kleine duizend personen) elkaar regelmatig ontmoette, hetzij in een collegezaal, wat ongezellige wandelgangen of (wel gezellig en ruim voorzien) cafetaria.

Aan de uitnodiging van de voorbereidingscommissie aan enige organisaties om in de wandelgangen een stand in te richten had onze projectgroep 'Delinquentie en samenleving' gehoor gegeven. Het werd — mede dank zij de medewerking van enkele leerlingen van het Montessorilyceum te Rotterdam — een kleurig geheel, dat veel belangstelling trok.

Onze 'hartekreten' werden ondersteund door meer genuanceerde informatie op stencils, die vrij wat aftrek vonden. De inhoud hiervan vindt u in de bijdragen in dit blad op de pagina's 2, 4, 6, 7 en 8.

Om van alle uitingen van bijval en/of kritiek op het reclasseringsbeleid in ons land dat in die zelfde tijd naar boven borrelde verslag te doen is uiteraard een ondoenlijke zaak. We volstaan in dit nummer van ons blad met wat krenten uit die reclasseringspap aan de lezers op te dissen. De keuze van deze verzameling is voor onze verantwoordelijkheid. Ondanks de gevarieerdheid van de bijdragen menen wij toch iets van een 'rode lijn' in het geheel te hebben ontdekt. Een lijn van kritisch kijken naar de reclassering, waarvoor onze vereniging gevoelig is, omdat enkele kritieken door ons reeds jaren geleden werden benadrukt.

Met het buiten ons om uitdunnen van de vrijwilligersmedewerking heeft onze vereniging zich nooit goed kunnen verenigen. De integratie van reclasserings- en algemeen maatschappelijk werk is jarenlang — zonder merkbaar resultaat — door ons bepleit. Vanaf 1966 trachtte onze projectgroep (toen nog sectieraad reclassering) iets te ondernemen op het punt van het bewerken van de publieke opinie. Slechts gebrek aan voldoende mankracht heeft het effect hiervan tot nu toe beperkt.

Wij onthouden ons in dit nummer van het beschrijven van het reclasseringswerk, zoals dit thans wordt 'bedreven'. Dat zou vrijwel een heel nummer in beslag hebben genomen.*

Rest ons dank te zeggen aan de auteurs die kans hebben gezien om hun bijdrage op korte termijn in te leveren. Een goede prestatie.

De redactie

* De hoofdstukken 'De reclassering als hulpverlening in de samenleving', voorkomend in het boek 'Mensen in onvrijheid' (ondertitel: gevangeniswezen, dwangverpleging en hulpverlening in menselijk perspectief), een uitgave in de sociale en culturele reeks van Samson, geven een volledige beschrijving.

Wat wil onze project- groep 'delinquentie en samenleving'

De belangstelling van Humanitas voor de werkvorm reclassering centreerde zich van oudsher op de delinquent als mens in de samenleving. Aanvankelijk was deze aandacht toegespitst op de contacten van vrijwillige medewerkers uit onze kring met reclassenten, waarvoor een samenwerking met het Genootschap tot reclassering tot stand kwam. Jarenlang werd gewerkt aan de ontwikkeling van dit vrijwilligerswerk. Door een goede selectie, oriëntering en begeleiding in groepsverband, dank zij de arbeid van een voor dit doel beschikbaar gestelde functionaris, kon een gewaardeerd peil van deze medewerking worden bereikt. Geleidelijk aan kwamen daar andere aspecten bij, in het bijzonder vanaf het moment dat de professionals in de reclassering de vrijwilligersmedewerking 'niet meer zagen zitten' en deze vrijwilligers in de loop van de jaren '60 geleidelijk veld moesten ruimen. Daarmee ging in onze zienswijze een belangrijk stuk activiteit ten gunste van de aanvaarding van delinquent gedrag in de samenleving teloor. En tevens een pioniersgroep die mede voor een stuk maatschappelijke actie ingezet had kunnen worden.

Vooral sinds de conferentie 'De image van de misdaad' in 1966, die nogal wat aandacht kreeg, heeft onze groep, toen nog onder de benaming 'sectieraad reclassering', zich in het bijzonder bezig gehouden met de vraag wat er in de samenleving zelf zou moeten gebeuren. Het 'Actieprogramma

onder jongeren' was hiervan een resultaat. Na een experimentele periode van 1½ jaar (rapport dr. T. Fris) werd de voortzetting van deze geslaagde actie geblokkeerd doordat niet de beschikking over meer mankracht (vanuit de reclassering) kon worden verkregen. Ook een ander project strandde destijds op dit tekort aan mankracht.

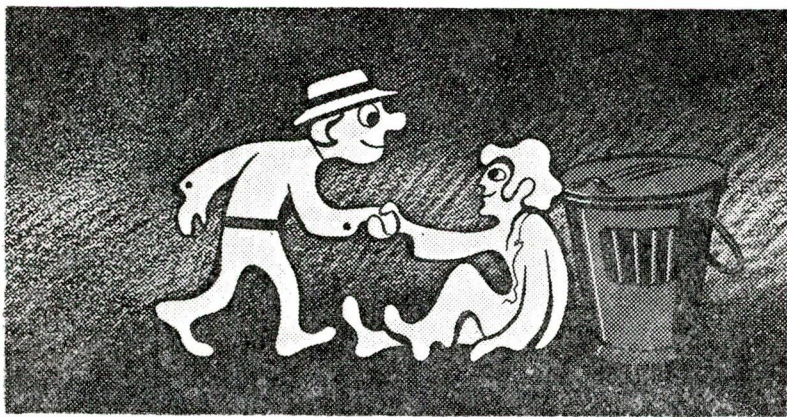
Inmiddels was onze projectgroep bij verdere overpeinzingen (studie) tot de conclusie gekomen dat het totaal ontbreken van enigerlei aandacht voor en hulp aan de slachtoffers van misdrijven wel eens mede een reden voor de weerstand tegen de daders zou kunnen zijn. In 1971 verscheen als resultaat van die studie een geschrift 'Meer aandacht voor de benadeelde', ongeveer gelijktijdig met het congres van de Coornhertliga over dit onderwerp, met als klap op de vuurpijl het indienen van een wetsontwerp tot 'voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven'. Omdat te voorzien was dat dit alles voorlopig nog niet tot enigerlei vorm van uitvoering zou leiden besloot de projectgroep in samenwerking met de vereniging Vincentius om een experiment te ondernemen, waarvoor de gemeente Haarlem werd verkozen. In een afzonderlijke informatie wordt het voorlopige resultaat van dit project uiteengezet. Dit bij tijd en wijle iets ondernemen met betrekking tot delinquentie en de gevolgen daarvan wil onze projectgroep combineren met het leggen van verbindingen met andere organisaties (reclassering, Coornhertliga, Vincentius), maar niet minder met de delinquenten zelf, waartoe sinds 1972 nauwe contacten met de B.W.O. worden onderhouden. De groep stelt zich voor om het werk van deze 'bond van wets-overtreders', dat zich als alle nieuwe bewegingen slechts moeizaam ontwikkelt, zo krachtig mogelijk te ondersteunen. Een project, waarmee de projectgroep momenteel worstelt, betreft het verschijnsel winkeldiefstal. Het is nog te vroeg om over deze kennelijk ingewikkelde materie thans reeds volledig ons licht te laten schijnen.

Nu het sinds het wegvallen van de functionaris wegens pensionering in 1972 binnenkort weer mogelijk zal zijn een opvolger voor hem te benoemen hoopt de projectgroep met des te meer elan aan objecten te kunnen werken die in de samenleving operabel zijn te maken om aldus een bijdrage te kunnen leveren op een terrein dat nog zeer weinig ontgonnen is.

Na ons op deze wijze te hebben voorgesteld volgen hieronder nog de namen van de leden van onze groep, te weten: Drs. H. Braak, (Hoorn) voorzitter, A. Hogers (staffunctionaris Centraal Bureau) tijdelijk secretaris, drs. P. Albarda (Almelo), drs. W. Broeder (Utrecht), A. Hoogveld (Utrecht), P. E. Hutte (Suawoude), W. V. Lautenbach (Hoogeveen), namens de B.W.O., H. J. v. d. Leek (Amsterdam), A. F. Manche (Abcoude), F. van den Mosselaar (Schellinkhout), D. H. van Onselder (Zaandam), dr. J. M. Scholten (Amsterdam), mevrouw mr. J. W. van Thijn-Hofman (Amsterdam) en J. Vlottes (Heerhugowaard).

Honderdvij tig jaar reclasseren

Exact op de juiste datum, 12 november 1973 herdacht het Genootschap tot reclassering het 150-jarig bestaan met een bijeenkomst in Leiden.

Het opgaan van het Genootschap binnen afzienbare tijd, na de fusie met drie zusterorganisaties (alsmede het Nationaal bureau voor reclassering) in een gezamenlijke organisatie gaf aan deze herdenking een bijzonder cachet. De reclassering, aldus de voorzitter, is het geweten van de samenleving op het punt van de maatschappelijke processen van reactie op delinquent gedrag. 'Aldus is het ook in deze zin duidelijk dat met de dag van heden geen afsluiting plaats vindt, dat niet een vereniging met een schoon verleden ten grave wordt gedragen'.

De staatssecretaris van Justitie, mr. J. F. Glastra van Loon, wees in zijn toespraak ondermeer op de gevaren, die een schaalvergroting, zoals de op handen zijnde fusie, met zich mee kan brengen.

'Een grote professionele organisatie houdt gevaren in van zelfgenoegzaamheid, van isolering op basis van deskundigheid, van hegemonie over de kleinere niet gefuseerde organisaties, en van vervreemding van de maatschappij als zodanig.'

Wijzend op de alternatieve hulpverlening en het opnieuw gestalte krijgen van vrijwillige hulpverlening buiten de bestaande organisaties om, vroeg hij zich af of de afstand tussen hulpverlener en cliënt niet moet worden verkleind. Hij acht het werken van een nieuw type vrijwilliger, waaronder ook het

werken met vrijwilligersgroepen op het inspiratieniveau van de cliënt, van onschatbare betekenis.

Prof. dr. L. H. C. Hulsman, wijzend op de maatschappelijke verschillen tussen 1823 en nu, betoogde dat het samenvallen van de aloude hulpverlening met de (toenmalige) denkbeelden van de strafrechtspraak in de vorm van controle over de delinquenten, is verbroken. De huidige ontwikkeling tendert naar een richting, waarin de *contrôle over de stigmatiseringsprocessen*, waaraan (geregistreerde) delinquenten worden onderworpen, een centrale plaats inneemt.

De activiteiten die in het werkveld van de reclassering dienen ontwikkeld te worden zijn te onderscheiden in hulpverlening in het concrete geval en het ingang zetten van veranderingsprocessen. De laatste worden echter nog slechts incidenteel en op beperkte schaal ondernomen.

Toch zijn er volgens spreker in het huidige nederlandse klimaat mogelijkheden voor een sociale doorbraak. Het voorkomen en teruggedraaien van stigmatisering is een taak van de reclassering van nu.

In een toespraak namens het personeel werd dank gebracht voor de wijze waarop het huidige bestuur de herstructurering en democratisering van de vereniging, alsmede de emancipatie van uitvoerende werkers en administratieve medewerkers had mogelijk gemaakt.

Een hoogtepunt op deze bijeenkomst was de boeiende feestrede van prof. dr.

G. P. Hoefnagels, onder de titel 'Het einde der feiten'.

Deze rede in het kort te verslaan is een bijna ondoenlijke zaak, zonder onrecht aan de spreker te doen. Ondertussen is zijn rede in druk verschenen onder dezelfde titel bij Kluwer te Deventer (f 4,50).

Met zijn 'swingend verhaal' weet Hoefnagels zijn gehoor te pakken. Dat hij zich zelf dan in zijn woordenstroom weleens voorbijloopt is iets dat je pas later opmerkt, in de zin van: is dat nu wel zo?

Met zijn visie en waarschuwing voor de toekomst kunnen we echter vaak van harte instemmen.

De zedelijke verbetering heeft, aldus de spreker, in wezen eigenlijk 130 jaar stand gehouden, 'tot in het begin van de 50-er jaren het social case-work bij Kamphuis in ons land kwam' en daarmee ons niet-moraliseren bevorderde. 'In deze 50-er jaren en een deel van de 60-er jaren bleven de machtsverhoudingen echter onder de tafel. Maatschappelijk werker en cliënt dachten horizontaal met elkaar te spreken, zonder in de gaten te hebben dat de hele tafel scheef stond, omdat het hele gebouw scheef stond'.

De periode van 1969 tot heden typeerde Hoefnagels als de vergaderende periode. Sprekend over de waarde en de ideologie van de reclassering stelde spreker dat 'hoe je het wendt of keert, reclassering welzijnswerk is in de marge van het strafrecht', een strafrecht dat op zijn beurt weer vrijwel steeds in de marge van de samenleving opereert. Ter toelichting van het laatste wees spreker er o.a. op dat emotioneel erge en ernstige feiten worden opgespoord en vervolgd, maar ernstige milieudelicten niet.

De vraag of een voorlichtingsrapport mag worden opgemaakt dient aan de hulpverlening zelf te zijn ontleend. Pas door de hulpverlening in de crisis zelf (dus niet na een rapport) testen wij de mogelijkheden van de mensen of zij iets met onze hulpverlening kunnen doen. Pas door de hulpverlening zelf krijgen wij de informatie die nodig is en niet door het verzamelen van feiten, die geen feiten meer zijn.

HET BOVENSTAANDE IS MET
TOESTEMMING EN ONDER
DANKZEGGING ONTLEEND
AAN EEN VERSLAG VAN DE
REDACTIESECRETARIS VAN
HET RECLASSERINGSBLAD
'PROCES'

'Hier en daar wordt thans de aanvraag tot een voorlichtingsrapport meer geïnterpreteerd als een verzoek om te helpen of om te zien of er hulp nodig is. Er kan dan altijd naar de rechtbank gegaan worden, samen met de cliënt als het zover is. Deze kan dan zichzelf verduidelijken en de welzijnswerker kan daarbij behulpzaam zijn. De 'verschriftelijking' van het strafproces wordt dan wat doorbroken door menselijke interactie. De rechter ziet minder rapporten en meer mensen'.

'Vooral met een scherp oog voor de ongelijkheid van mensen en situaties kunnen wij mensen in hun waarden laten en gelijkwaardigheid (heel iets anders dan gelijkmaken) bereiken'. 'Technocratie scheert de koppen gelijk, los van de verschillen die erin en eronder zitten. Gelijkmaken is geweld uitoefenen tegen de democratie'. 'We zetten kinderen apart in kindehuizen, in scholen. We zetten bejaarden apart in bejaardenhuizen. We zetten gehandicapten apart in dorpen. We zetten misdadigers apart in gevangnissen. Psychopaten apart in psychopatenparken. Werkende jongeren apart in criminele onderzoeken. Straks hebben we een maatschappij zonder ouderen, zonder kinderen, zonder gebrekkigen, zonder buitenlanders, zonder gekken, zonder priesters. Wat telt is een maatschappij van kortgeknipte, leeftijdsloze, harde werkers. Een samenleving zonder solidariteit, waarin mensen vallen en liggen blijven, omdat het geen meetbaar nuttig effect heeft'. 'Om met het welzijnswerk dit proces om te buigen is een taak die zo zwaar is dat ik bij het aanbieden van de bundel 'Help, ik word geholpen' aan uw 150-jarig Genootschap de gelukwens uitspreek: 'Help, ik help'.

Reclasseren zonder maat- schappelijke actie = stoken met de ramen open

EEN ANDERE AANPAK VAN
RECLASSEREN?

Tot voor kort heeft de reclassering zinnig kunnen werken. Zij was een redelijk geaccepteerde zaak in de samenleving, voorzover zij kon dienen tot afwenteling van de schuldgevoelens met betrekking tot de harde aanpak van delinquenten. De samenleving had immers een instituut als de reclassering in dienst dat verzachtingen aanbracht in deze harde aanpak; een instituut dat men kon gebruiken om zich wijs te maken hoe goed men de misdadiger behandelde.

Dit veranderde sinds de reclassering zich daarvoor niet meer wenste te lenen en als kritische instantie wil functioneren met betrekking tot de fingerende rechtspraak. Op dat moment wordt zij een bedreiging, omdat zij als het geweten in de samenleving gaat functioneren. Toch heeft elke samenleving een dergelijke kritische instantie nodig, omdat een kritische stellingname ten aanzien van de eigen rechtspraak een eis is voor de geestelijke gezondheid van een volk. Maar dan is wel nodig dat er een dergelijke kritische zin bestaat of groeit. Met andere woorden: ook in dat opzicht eist het functioneren van de reclassering een mentaliteitsverandering. De reclassering komt vooralsnog het meest direct in contact met de samenleving via haar individuele cliënten. Zij kan niet functioneren als daar in de samenleving niet een bepaalde mentaliteit aan beantwoordt. Anders wordt reclasseren zoiets als het stoken met de ramen open, om dit actuele beeld te gebruiken. Daarbij dienen we nog te bedenken dat de reclassering — o.a. door een selectief beleid in de rechtspraak — slechts met een uiterst klein deel van het totale

bestand aan wetsovertreding in relatie komt. Natuurlijk is dit op zich zelf van belang, maar het is ontoereikend om zich intensief met het verschijnsel criminaliteit bezig te houden en effectief iets te kunnen doen om de problemen die criminaliteit in onze samenleving oproept ook maar enigszins te beperken, laat staan te helpen voorkomen. Daarvoor is er vanuit de reclassering veel te weinig wisselwerking met de samenleving zelf over oorzaak en gevolg van het uit diezelfde samenleving voortkomend delinquent gedrag.

JE ZOU ZELFS DE STOUTE VRAAG KUNNEN STELLEN OF ER WEL IETS AAN AARD EN OMVANG VAN DIE CRIMINALITEIT ZOU VERANDEREN ALS ER NU EENS GEEN RECLASSERING MEER BESTOND.

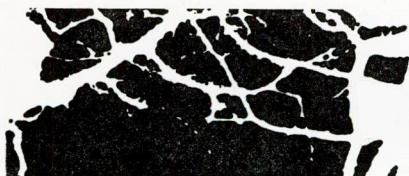
De hulpverlening zou een grotere kans van slagen hebben indien mensen 'die uit de boot vallen' aanvaard werden zoals ze zijn. Dat betekent niet: goedpraten van hun gedrag, maar wel heracceptatie en vermijden van het beruchte stigma van veroordeelde. Daar komt nog bij dat de meeste cliënten van de reclassering rot over zichzelf denken en er van uitgaan (ervaren) dat anderen dit ook doen. Deze vicieuze cirkel moet doorbroken worden. In feite is dit een identificatieprobleem.

De vraag welke ruimte we elkaar gunnen kunnen we pas beoordelen als we beseffen welke ruimte onszelf toekomt. Tenzij het gaat om het vergaren van geld en macht en dan nog even terloops denken hoe je met een ander omgaat? Dat is uiteindelijk een kwestie van mentaliteit.

Om hier iets aan te kunnen doen zullen we als hulpverlenings-instituut midden tussen de mensen moeten zitten. Praten met ouders en groepen jongeren, bijvoorbeeld. Een stukje samenlevingsopbouw dus. Ook het onderwijs kan hierin een belangrijke rol vervullen. Wat staan we elkaar toe, waar liggen de grenzen, waarom benadelen we elkaar? Vragen die zeker aan de opgroeiende mens voorgelegd dienen te worden, wil een eigen houding mogelijk worden. Een confrontatie met hen 'die uit de boot vielen' kan dit identificatieproces bevorderen.

Maar ook de 'machthebbers', wie dit ook mogen zijn, dienen met het probleem van de underdog meer dan tot nu toe geconfronteerd te worden.

Als de reclassering dit werk-front er niet meer bij kan (wil) nemen, laat ze dan andere instituten (Coomhertliga, overheid en sponsors) ervan overtuigen dat voor dit proces TIJD EN GELD BESCHIKBAAR MOET KOMEN, omdat een dergelijke maatschappelijke actie minstens zo belangrijk is als hulpverlening in engere zin.

De reclassering en het opruimen van vooroordelen

Hans Smits

Een ideale en dus tolerante samenleving heeft geen reclassering nodig, misschien zelfs in het geheel geen strafrecht. Zo'n samenleving houdt zich veel meer bezig met de oorzaken dan met de gevolgen van gedrag dat als onmaatschappelijk wordt ervaren en zal bovendien de vraag waarom dat gedrag eigenlijk als onmaatschappelijk wordt ervaren, niet uit de weg gaan. Wanneer de Nederlandse bevolking in meerderheid in staat zou zijn los te komen van allerlei irrationele normen en daarmee gepaard gaande vooroordelen op het gebied van (ik noem maar wat op) ras, uiterlijk, sexe, sociaal gedrag, religie, kennis, intelligentie, politieke overtuiging, seksuele geaardheid, karakterstructuur, temperament, genotzucht, wereldbeschouwing en leeftijd, dan verdwijnt de discriminatie van: negers, langharigen, vrouwen, joden, gastarbeiders, sectariërs, zigeuners, onwetenden, zwakzinnigen, Jehova's getuigen, revolutionairen, homofielen, pedofielen, diefstaligen, geestelijk gestoorde, vechtersbazen, druggebruikers, alcoholisten, pacifisten, werkschuwen, woonwagenbewoners, vrijgezellen, ongehuwde moeders, overspeligen, masochisten, hoerenlopers, minderjarigen en bejaarden.

Dan zou het mogelijk zijn alleen in uiterste noodzaak regeland op te treden tegen mensen, die zo hinderlijk zijn, dat velen daar ernstige schade van ondervinden. Dan kan de strafwet voor een groot deel op de helling (niet helemaal: om het gevaar van eigen rechter spelen te voorkomen moeten er wel enkele regels overblijven). Dan kunnen de gevangenisplaatsen plaats maken voor a) opvangcentra ten behoeve van mensen, die met zichzelf of met anderen in conflict zijn en voor b) door de gemeen-

schap gecontroleerde leefruimten waar voor zich zelf of voor anderen gevaarlijke gestoorde tijdelijk en zo menswaardig mogelijk kunnen worden afgezonderd. Met andere woorden: reclassering kan zich zelf overbodig maken door mee te helpen aan het opruimen van vooroordelen. De vraag is: hoe moet dat dan? Je kan de publieke opinie bewerken door middel van massamedia, door middel van politieke kanalen, die deze democratie kent of door middel van zogeheten sociale actie.

De democratie, in haar kapitalistische verschijningsvorm, waarmee wij het moeten doen, heeft vele nadelen. Het kapitalisme-zelf houdt de ongelijkheid in stand (die voor een groot deel ten grondslag ligt aan het plegen van vermogensdelicten, maar ook aan andere delicten), koestert het bezit en het gezin en keert zich tegen degenen, die niet willen meedoen aan een productie- en consumptieproces, dat gebaseerd is op de hebzucht van velen en het materiële voordeel van enkelen.

De democratie die op basis van zogenaamde individuele vrijheid dit kapitalisme in stand houdt vertoont als gevolg daarvan onverzoonlijke belangentegstellingen. De politieke en economische polarisatie verdeelt de publieke opinie in alle opzichten, ook op cultureel, psycho-maatschappelijk terrein en op het gebied van de geestelijke volksgezondheid. Dat begrenst de mogelijkheden van het bewerken van de publieke opinie, althans van het geestelijk-ongezonde deel daarvan.

Om terug te keren naar het uitgangspunt: de reclassering zal nog wel een tijdje nodig blijven, in welke vorm dan ook. Want een groot deel van het Nederlandse volk, het deel dat zich uit-

sluitend laat voorlichten door de rechtse partijen en media, moet niets hebben van de strafrechtshervormingen. Integendeel, de roep om strengere straffen zwelt weer aan, van Beuker tot Gorter. Elke poging van de progressief-denken-den om Nederland als tolerantie-eiland (godzijdank is het dat toch al een beetje in vergelijking met de meeste andere landen) steviger dijken te geven, wordt tegengewerkt door een gruwelijke groep fatsoensrakers, zedenmeesters, racisten en law-and-order-aanhangers, die Frankrijk of zelfs Griekenland voorbeeldig vinden.

Wat kan de reclassering zelf doen om voor haar specifieke taak (het helpen van delinquenten) en haar algemene taak (het wegnemen van discriminatie) begrip te vinden bij brede lagen van de bevolking, dwars door de kloof tussen links en rechts? Ik noemde al de sociale actie, de mensen opzoeken en overtuigen, wijzen op hun verkeerde veronderstellingen, in hun eigen taal het bewijs leveren dat hun angsten voor andersdenkenden ongegrond zijn. Ik vind dat progressieve partijen daaraan moeten meedoen. Dat die veel meer de straat opmoeten.

Ik vind ook dat de progressieve pers eraan mee moet doen. Die is daartoe best bereid, als er maar enig uitzicht is op succes. Niets is vervelender dan het schrijven over slecht voorbereide acties. Ik kom terug op dit congres. Ik heb twijfels over het nut ervan in deze vorm, maar ik weet ook niet precies hoe het anders had gemoeten.

Maar ik wil wel enkele suggesties doen (al zijn ze nog niet zo doordacht) over de wijze waarop de reclassering het publiek zou kunnen bereiken.

1. De reclassering moet niet alleen loskomen van justitie, maar ook van teveel wetenschappelijk en semi-wetenschappelijk gedoe, waartoe de sociale academies maar al te zeer bijdragen. Hoewel ik toch wel iets weet van de materie, op grond van journalistieke belangstelling, word ik wel erg moe van de begrippen die in voordrachten en geschriften worden gehanteerd.

2. De reclassering die voortdurend in aanraking komt met de gevolgen van de ongelijke kansen zou zich kritischer dan de laatste tijd al het geval is met de structuur van deze maatschappij bezig moeten houden.

Als de fusie dit moeilijker heeft gemaakt dan is die fusie een heel slecht idee geweest.

Bijgaande voordracht van Hans Smits (journalist Vrij Nederland) op het congres 'De reclassering in de ring' werd in overleg met de auteur voor ons blad op een paar plaatsen bekort. Wij danken Smits voor zijn medewerking.

3. De reclassering moet ook buiten de bestaande communicatiekanalen toegang vinden tot het publiek. Destijds pleitte ik er voor het reclasseringsblad KRI zo aantrekkelijk en begrijpelijk mogelijk te maken.

Je zou gewoon gebruik moeten maken van het feit dat het publiek geïnteresseerd is in alles wat met misdaad en straf te maken heeft. Maar dat middel is — althans tot nu toe — naar mijn smaak helemaal niet uitgebuit.

4. De reclassering zou veel meer kaabaal moeten maken wanneer mensen op grond van hun strafrechtelijk verleden geen baan kunnen krijgen bv. en ageren tegen misstanden op politiebureaus en gevangenisinrichtingen. Daarbij moeten alle traditionele reserves over de vraag of de namen van delinquenten wel of niet in het openbaar genoemd mogen worden, overboord worden gegooid. Al die geheimzinnig-doenerij met initialen en dat soort onzin helpt alleen maar mee aan het stigmatiseren. Delinquenten zijn medeburgers die gewoon een naam hebben en voor wie de rechten van de mens onverminderd geldig zijn.

'HET ZAL JE MAAR GEZEGD ZIJN...'

'Ze zeveren wat tegen je an, maar de helft begrijp je niet'.

'De mijne is gewoon een goeie vriend geworden. We komen dikwijls bij elkaar over de vloer. Onze oudste zoon is naar hem genoemd'.

'Bij een gesprek met een reclasseringsambtenaar heb je een woordenboek nodig'.

'De buurt laat ons totaal links liggen na die stukken in de krant. Het zal nooit meer normaal worden. Mijn hele familie is alleen komen te staan'.

'Je krijgt van de krant nog een trap na'.

'De reclassering vangt je wel op, maar ze laten je eerst een keer stuiteren'.

'Vrijwilligers zouden nu juist kunnen meehelpen de kloof tussen maatschappij en delinquent te dempen. Delinquenten zijn helemaal niet zo iets bijzonders, het zijn ook gewone mensen'.

(W. Lautenbach)

Kan werken 'straf' zijn waar straf niet werkt?

mr. J. Soetenhorst-de Savornin Lohman

De vraag of in bepaalde gevallen de resocialisatie van een (jonge) delinquent niet *meer* gebaat is bij tewerkstelling (bv. bij een sociale instelling) dan bij zinloos doorbrengen van een gevangenisstraf is sinds enige tijd (nog steeds) onderwerp van een interessante discussie. De nietigheid van ons rechtsbedrijf blijkt ondubbelzinnig uit de serie processen rond de strijdvrage of 'werken in plaats van zitten' wel of niet mogelijk is. In Engeland is dit al — voorlopig nog bij wijze van experiment — sinds 1971 het geval, maar *wij* verlustigen ons in spitsvondige penne-gevechten van de juridische establishment. De teneur van deze schrijverij is over het algemeen dat het niet *kan* volgens onze onvolprezen 'rechtsorde'.

De vraag of het *zou moeten kunnen* wordt daardoor vermeden. Dat er mensen zijn buiten dit juridische wereldje die wat zien in deze nieuwe vorm van 'straffen' is voor hen niet relevant. Het gaat er om of verouderde verdragen over slavenarbeid dit 'verbieden' of dat de interpretatie van artikel 14c Sr 'die het meest bij de wettekst aansluit' dit mogelijk maakt.

De verschillende rechterlijke instanties die zich met deze kwestie moesten bezighouden wisten met groot vernuft en juridische doortastendheid de kernvraag te vermijden.

KORT SAMENGEVAT IS HET VOLGENDE GEBEURD:

In 1971 veroordeelde de Arnhemse politierechter drie jongemannen tot voorwaardelijke gevangenisstraf met als bijzondere voorwaarde de opdracht in een aantal inrichtingen werkzaamheden te verrichten. Deze opdracht is door de betrokkenen vervuld en het experiment is begeleid door de vakgroep sociale psychologie uit Nijmegen.

De conclusies van het Nijmeegse rapport zijn gematigd optimistisch te noemen. Maar ondertussen ging de zaak juridisch voort. In hoger beroep vernietigde het Arnhemse Hof de uitspraak van de politierechter. Het Hof vond dat er in

feite een nieuwe straf was gecreëerd en dat kan niet volgens de wet (art. 1jo 9 Sr). Maar dit arrest vond geen genade in de ogen van de Hoge Raad. Het hield een innerlijke tegenstrijdigheid in, doordat het Hof de rechtsfiguur zowel een straf als een bijzondere voorwaarde noemde. Het arrest werd vernietigd en de zaak verwezen naar het Hof Den Bosch. De spanning steeg. Hoe zou de uitspraak luiden?

Zou er een opening zijn naar — voor ons land — moderne vormen van 'straf', waardoor de eenzame-wasknijper-plaag vermeden kon worden? Met welke argumenten zou de rechter zijn keuze in deze 'politieke' zaak ondersteunen. De vondst waar het Bossche Hof mee kwam aanzetten grenst aan het geniale: *de dagvaarding was nietig*. Op deze 'nietige' dagvaarding was wel drie instanties lang geprocedeerd, maar er stond 'rechtbank' terwijl er 'politierechter' had moeten staan. Een stuitend staaltje van juridisch formalisme, dat niet alleen getuigt van gebrek aan maatschappelijke moed, maar ook van onkunde.

De verdediging tekende opnieuw cassatie aan en de Hoge Raad vernietigde de uitspraak van het Bossche gerechtshof. De zaak werd terug verwezen naar het Hof den Bosch, die zich opnieuw in januari 1974 met deze materie moet bezighouden.

HET JURIDISCHE STEEKSEL GAAT DUS NOG RUSTIG DOOR

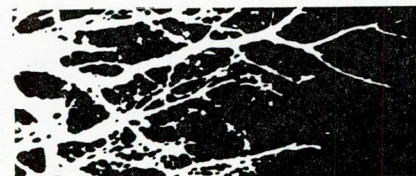
Evenals het opsluiten van mensen. De macht der gewoonte rechtvaardigt deze bezigheden. Het wordt tijd dat *deze schadelijke gewoonte nu eens vernietigd wordt*.

Literatuur C. Ph. Chr. M. Oomen, NJB, maart 1972.

Ars Aequi, maart en april 1973.

Ned. Jurisprudentie 3 februari 1973 met noot Th. W. van Veen.

Criminal justice bill, Engeland, januari 1973.

Hoe geleerd moet je zijn om te helpen

Er was een tijd dat velen als vrijwillige medewerkers betrokken waren bij hulp aan en medeleven met mensen met delinquent gedrag. En dat zijn er nogal wat! Wel was er telkens weer de vraag wie voor dit werk geschikt waren, maar bij een zorgvuldig beleid werden vaak goede resultaten bereikt.

Daarna is er een tijd gekomen — en in die periode verkeren we nu nog — dat deze medebetrokkenheid en vorm van solidariteit weinig of geen genade in de ogen van professionele hulpverleners ondervindt. Men is kennelijk zich zelf genoeg als hulpverleners en weet met de door vrijwilligers in te brengen kwaliteit niet goed raad. Op vrijwilligers, hoe goed ook gekozen en op hun taak voorbereid, werd geen beroep meer gedaan. Dr. Snel noemt ze in zijn boek slachtoffers van de professionalisering.* Humanitas betreurt deze ontwikkeling naar puur professionele hulpverlening. En dat niet alleen omdat wij dit een eenzijdige benadering vinden van mensen, die een scheve schaats reden op het gladde ijs van de gangbare maatschappelijke normen. Het heeft er alle schijn van dat je als het ware 'geleerd' moet zijn — de term deskundig past in deze gedachtengang — om anderen in hun struggle om zich maatschappelijk te handhaven, ter zijde te staan.

De deskundigheid van de professional is er kennelijk uitsluitend op gericht om *zelf* te helpen en niet om als raadgever (consulent) te fungeren van lieden die, van geval tot geval bekeken, in aanmerking komen om in overleg met de 'cliënt'-zelf hem enige begeleiding te geven. Zo'n consulentchap zou o.i. beter passen in een systeem van her-socialisering en conflictoplossing. Toegegeven dat er situaties zijn waarin de problematiek van de 'cliënt' een langdurige professionele begeleiding nodig maakt en dat de cliënt zelf bij de wijze van begeleiding en keuze van vrijwilliger inspraak dient te hebben, zou Humanitas er nochtans veel aan gelegen zijn indien er door de reclas-

sering een ander beleid zou worden gevoerd, doordat de medewerking van niet-professionelen een normale zaak zou worden.

Waarom zouden wij niet een nieuwe koers inslaan en een grote groep burgers mobiliseren om, samen met ex-delinquenten, leden van de 'bond van wets-overtreders' (BWO), de strijd op te nemen tegen verouderde opvattingen en zienswijzen op het gebied van delinquent gedrag en aldus DE RING DOORBREKEN DIE DE SAMEN-LEVENING ROND EX-DELINQUENTEN LEGT. Een stuk samenlevingsop-

bouw van de eerste orde, dunkt ons. Trouwens, uit deze groep zou de reclassering (maar dan liefst onder een andere naam) ongetwijfeld de voor ieder afzonderlijk daarvoor in aanmerking komende situatie de geschikte begeleider kunnen vinden. Er zijn zelfs jongeren die zich voor dergelijke taken willen inzetten.**

Vrijwilligers nieuwe stijl!

* Dr. G. Snel 'Helpen (z)onder dwang', pag. 11

** Zie 'Proces', oktober 1973, pag. 214 en 215 en KRI, maart 1973

Benadeelden nog altijd in de kou

Onder de vele vormen van maatschappelijke dienst(hulp)verlening, die wij kennen ontbreekt de hulp aan hen die door een misdrijf gedupeerd worden en als gevolg daarvan in moeilijkheden kunnen zijn gekomen. Erger nog: ER IS VRIJWEL GEEN AANDACHT VOOR DEZE GEDUPEERDEN. Toch dringen er af en toe berichten door, die blijken van een schrijnende situatie, waarin een gedupeerde is komen te verkeren. Meestal komt dit slechts terloops aan het licht, omdat een gedupeerde niet weet hoe en waar hij (zij) om hulp kan vragen. Het is dan ook een totaal onbekend terrein.

Dat zou ongetwijfeld anders liggen wanneer tijdens een strafproces aan de benadeelde partij aandacht werd geschonken. Volgens de wet is dat mogelijk, maar er wordt weinig of geen gebruik van gemaakt. We zullen hier thans niet in details op ingaan, omdat we beschikken over een goed werkstuk 'Meer aandacht voor de benadeelde', dat onze vereniging in 1971 het licht deed zien.*

Het is de reclassering die reeds jaar en dag veel aandacht besteedt aan de situatie van de *dader(s)*.

Door de werkzaamheid van deze hulpverlening werd gaandeweg ook door de rechterlijke macht steeds meer aandacht aan de sociale aspecten van de misdaad en de dader geschonken. De beoordeling van de dader heeft daardoor een human karakter gekregen. Wij achten dit terecht, maar hebben er dan wel bezwaar tegen dat een soortgelijke menselijke benadering aan de gedupeerde onthouden wordt.

Overigens moeten we vaststellen dat ook indien aan deze juridische aspecten het volle pond zou gegeven worden, er een aantal gedupeerden is dat met

het betrokken worden bij het strafproces — waar we wel steeds op attent moeten blijven — niet of onvoldoende gebaat is. Of zij wensen niet op deze wijze in de openbaarheid te komen, of zij zijn gekwetst op een wijze die niet in materiële waarden is uit te drukken. Voor deze problemen heeft een rechtbank geen oplossing.

Wat een aantal gedupeerden (hoeveel?) van node heeft is (juridisch) advies, wegwijzing, bijstand, medeleven, afhankelijk van de gevolgen van het delict. En dat bij voorkeur zo kort mogelijk na het gebeurde en op een wijze die zij zelf niet als hinderlijk of opdringend ervaren.

Mocht het nodig zijn langduriger en deskundiger hulp te verlenen dan in een enkel contact mogelijk is dan bestaan hiervoor in de maatschappij voldoende hulpkanalen. Wij denken aan bureaus voor maatschappelijk werk, advocatenkantoren, huisartsen, bureaus voor specialistische hulp, eventueel de Bijstandswet en last but not least het doen van een beroep op het op te richten overheidsfonds op grond van de 'Voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven'. Over dit onderwerp is al heel wat gesproken en geschreven (Congres 1971, breedvoerig onderzoek en rapport door Utrechtse studenten, enz.), maar TOT DADEN KWAM HET NIET.

Reden waarom de verenigingen Humanitas en Vincentius besloten om op basis van de hierboven summier aangegeven uitgangspunten in de gemeente Haarlem te gaan experimenteren.

Na enige voorbereiding kwam in april 1972 een breed geschakeerd comité bijeen, dat aan het werk ging om aan een eerste opzet te werken. Veel overleg was nodig om tot een goed uitgewogen werkwijze te komen.

Aangezien de politie de eerste (en als regel ook de enige) is die met een gedupeerde (via aanklacht of proces-verbaal) in contact komt, werd in overleg gekozen voor het door deze aan de gedupeerde uitreiken van een zorgvuldig samengestelde folder. Via de Telefo-

nische Hulpdienst kan de gedupeerde dan contact zoeken met een voor dit doel samengesteld groepje personen (vrijwilligers) dat zich openstelt voor een eerste contact. Voor een eventueel deskundig advies of hulpverlening bemiddelt de bezoeker(ster) via hem bekende kanalen. *Het gaat dus niet om een afzonderlijke hulporganisatie.* De bezoekersgroep komt periodiek met een klein team van deskundigen (uit het comité — projectgroep) bijeen om na te gaan wat gedaan kan worden.

Begin 1973 kon het project worden gestart, voorlopig bedoeld als *proefperiode*, om na te gaan of de verkozen (voorzichtige) werkwijze aan het doel beantwoordt. Aan een evaluatie wordt thans gewerkt.

Met publicatie op ruime schaal — ook een middel om gedupeerden te bereiken — werd vooralsnog gewacht tot na deze proefperiode en evaluatie. Ondertussen is reeds gebleken dat er vermoedelijk, zoals dit met hulpverlening in het algemeen het geval is, een hoge drempel ligt tussen de gedupeerden en de goed bedoelde handreiking. Er is nu eenmaal altijd een begrijpelijk wantrouwen (wat willen die lui eigenlijk) te overwinnen.

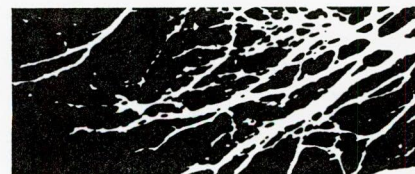
Er werd dan ook tot nu toe, in tegenstelling tot de aanvankelijke verwachting, een gering beroep op de werkgroep gedaan. Waren we misschien té voorzichtig?

Hoe het zij, het blijkt in de praktijk nog moeizaam werken. De vraag of er aan deze hulp behoefte bestaat kan tot nog toe niet bevredigend beantwoord worden. Wellicht dat herhaald publiceren hierin verandering zal brengen?

Te betreuren valt niet alleen dat het eerdergenoemde wetsontwerp zich beperkt tot schadevergoeding ingeval van een geweldsmisdrijf — al zal dit begrip ruim geïnterpreteerd worden — maar dat het ontwerp, hoewel reeds in 1971 ingediend, nog steeds niet in de Kamer behandeld is.

Een proef-aanvraag is sinds kort vanuit Haarlem bij de overheid gedeponeerd. We zijn benieuwd welke reactie hierop zal volgen.

** Van dit werkstuk, dat nog altijd actueel is, zijn nog ex. bij het Centraal Bureau verkrijgbaar.*

De grootste lekken zitten bij de politie

Justien Bins (jurist)

De avond van het congres 'Reclassering in de ring' was gereserveerd voor de verklaring omtrent het gedrag (het oude 'bewijs van goed gedrag'), de justitiële documentatie en andere registratiesystemen van criminale gegevens. Een werkgroep van de Coornhert-Liga had voorstellen tot wetwijziging voorbereid, die werden voorgelegd aan congresgangers en een forum. Deze avond ging enigszins in de mist in. Dat was m.i. vooral te wijten aan het onderwerp, waarin alle problemen van het hele strafrecht door spelen. Er werd af en toe vrij verward heen en weer gepraat over al of niet afschaffen van de verklaringen omtrent het gedrag. Op afschaffing daarvan heeft enkele jaren geleden ook de Vereniging van Reclasseringsinstellingen aangedrongen, maar daarmee zijn de problemen niet opgelost.

De verklaring omtrent het gedrag is een verklaring van de burgemeester dat hij geen bezwaren heeft tegen het uitoefenen van een bepaalde functie door de aanvrager. De burgemeester moet daarvoor een onderzoek instellen naar het gedrag van de betrokkene. Dit onderzoek bestaat meestal uit het opvragen van gegevens uit de strafregisters en inlichtingen van de politie. In sommige gevallen wordt een reclasseringsrapport gevraagd. Iemand die geen gedragsverklaring krijgt, zal bij zijn sollicitatie uit moeten leggen waarom hem die verklaring geweigerd is. Tegen de verklaring omtrent het gedrag zijn vele bezwaren aan te voeren. Vaak werd en wordt daarop geantwoord, dat

de gedragsverklaringen moeten blijven omdat je daardoor tegengaat dat men slinkse wegen gaat zoeken om toch — vaak onbetrouwbare — informatie over mensen te bemachtigen. Het bestaan van de gedragsverklaringen blijkt dat echter niet te verhinderen. Herhaaldelijk klaagt de reclassering dat derden, buiten de officiële kanalen om, beschikken over criminele gegevens. Die informatie blijkt vaak van de politie te komen. In een kleine plaats heeft een lid van de Coornhert-Liga per telefoon uitgeprobeerd hoe dat werkt. Hij belde de politie, deed zich voor als zijn eigen toekomstige werkgever en vroeg om inlichtingen. Zonder enig commentaar kreeg hij alle gegevens over zichzelf, compleet met nooit-bewezen verdenkingen. Het schijnt dat hier en daar de politie zelfs wel eens uit eigen beweging een werkgever waarschuwt tegen iemand die hij in dienst heeft. In de grote steden werkt het ondoorzichtiger. In Amsterdam bestaat een dienst, het 'Polblad', waar de politieman die op straat aan het werk is, per mobilfoon gegevens over personen kan opvragen. Deze dienst bleek echter ook rechtstreeks van buiten opgebeld te kunnen worden. Degeen die het nummer kende en een naam plus stamnummer noemde, kon zonder nadere controle inlichtingen krijgen. De Amsterdamse politie heeft inmiddels geschrokken aangekondigd hierin verandering te zullen brengen.

Het bestaan van de gedragsverklaringen verhindert dergelijke informele informatie-kanalen dus niet. Het lijkt echter wel waar, dat juist werkgevers die geen verklaring omtrent het gedrag van hun personeel kunnen eisen, vaak inlichtingen van de politie vragen en krijgen. Een aantal burgemeesters verstrekt geen verklaring omtrent het gedrag voor werken bij een bank, want het zijn particuliere bedrijven, de risico's zijn niet zo groot, het gaat uitsluitend om geld. Dan moet het echter ook niet mogelijk zijn dat diezelfde banken wel — en vaak zelfs meer — informatie krijgen van de

politie, wat ook een overheidsinstantie is. Allereerst moet duidelijk worden wat er eigenlijk allemaal gebeurt.

Als iemand met klachten komt over deze materie, wordt vaak gezegd: Ja, maar we weigeren slechts zelden een verklaring (in Amsterdam ongeveer twintig per jaar); het gaat dus maar om heel weinig mensen en bovendien blijkt uit dat kleine aantal toch al dat de burgemeester het zorgvuldig afweegt. Dan wordt echter alles wat mensen over anderen te weten zijn gekomen buiten de officiële gedragsverklaringen om, niet meegeteld.

Het is niet duidelijk of particulieren zelfstandig dergelijke gegevens over personen verzamelen. Wél is duidelijk dat veel inlichtingen van de politie komen. De politieregisters moeten dan ook 'dicht'. De gegevens die de politie verzamelt zijn niet geschikt voor informatie naar buiten. Die gegevens worden verzameld door het opsporingswerk. Ze berteffen verdenkingen, relatiepatronen, de werkwijze van een inbreker enz. De politie zal in principe slechts inlichtingen mogen verstrekken aan openbaar ministerie en rechter in verband met een strafvervolgning. Een wet zal daar een regeling voor moeten geven. Op het ogenblik is het voor de politiemensen zelf ook volstrekt onduidelijk wat er wel en niet mag. In 1955 is de 'Wet op de justitiële documentatie en op de verklaringen omtrent het gedrag' aangenomen. Daarin staat niets over de politieregisters. De betrokken ministers vonden toen een wettelijke regeling overbodig; de politie had toch in het algemeen geheimhoudingsplicht? Zij waren wel bereid 'nadere instructies' te geven.

Die kwamen in 1959 en daarin stond weer wel: 'in afwachting van een nadere wettelijke regeling...'. Die wettelijke regeling is er nog steeds niet. De instructies, waarmee de politie het zolang maar moet doen, zijn onduidelijk. Ze gaan bovendien uitsluitend over het verstrekken van 'criminele gegevens omtrent van het plegen van strafbare feiten verdachte personen' en stellen uitdrukkelijk vast: 'met de overige gegevens kan gehandeld blijven als tot dusver'. Wat dat inhoudt blijkt slechts zo nu en dan bij toeval. Zo vermeldt de Leeuwarder politie in haar jaarverslag over 1972 dat ze werkgevers informeert over de politieke instelling van personen. Uit het rapport 'Homosexualiteit' van de Stichting Bevordering Sociaal Onderzoek Minderheden blijkt dat de politie ook Gewestelijke Arbeidsbureaus inlicht over eventuele homoseksuele geaardheid van sollicitanten.

Blijkbaar vinden mensen het belangrijk om te weten of iemand al of niet veroor-

deeld is. Ook de verklaringen omtrent het gedrag zijn gebaseerd op de betekenis van veroordelingen. Maar wat kan en mag een veroordeling nog betekenen? Op het ogenblik staat het hele strafrecht sterk, maar nog erg verward, ter discussie. Steeds weer komt uit onderzoek naar voren dat mensen uit 'de lagere klasse' meer kans hebben om gepakt te worden als ze een delikt plegen. Ook de kans op vervolging na ontdekking verschilt.

Over de ongelijkheid in de strafoplegging maakt men zich al lang zorgen. Een vraag die veel verder is: welke handelingen stellen we strafbaar? Waarom deze wel en andere, die voor de samenleving misschien veel schadelijker zijn, niet?

Op grond van die vragen pleiten sommigen ervoor de gedragsverklaringen af

te schaffen. Maar dit zijn vragen die het hele strafrecht betreffen, die niet uitsluitend vanuit de gedragsverklaringen bekeken kunnen worden.

Eén ding is wel duidelijk. Het is een schijnoplossing om nú de verklaring omtrent het gedrag af te schaffen, als allerlei informele kanalen voor informatie blijven bestaan.

Over fuserende reclasseringsinstellingen gesproken

Frans van den Mosselaar

Terwijl het verschijnsel 'reclassering'; de voorlichting aan de rechtbank; de inhoud van de hulpverlening; professionalisering en de plaats van de vrijwilliger; maatschappij-kritiek en sociale actie, volop in discussie zijn, fuseren vier reclasseringsverenigingen. Op het eerste — en misschien ook wel tweede — gezicht een merkwaardige zaak. Gewoonlijk legt men immers eerst de doelstelling vast en ontwikkelt daarna een organisatie.

De reclassering doet dat niet. Daar wordt eerst een organisatie in elkaar gestoken om daarna de doelstellingen onder de loop te nemen. Die fuserende instellingen zijn: de Katholieke Reclasseringsvereniging, het Nederlands Genootschap tot Reclassering, de Dr. F. S. Meyers-Vereniging, de Protestants Christelijke Reclasseringsvereniging en het Nationaal bureau voor reclassering.

De instellingen hebben een paar jaar geleden tot fusie besloten omdat zij meenden dat het beter was samen te zoeken naar de plaats en de functie van de reclassering in de maatschappij, dan dat gescheiden te doen. Daarbij komt dat de levensbeschouwing steeds minder werd ervaren als voldoende bestaans-

grond voor een eigen, aparte, organisatie. Bovendien konden de gescheiden optrekkende arrondissementsbureau's de taken waarvoor zij zich gesteld zagen niet meer aan.

Men meende dat bundeling van krachten en deskundigheid ruimere mogelijkheden zou bieden tot bezinning op inhoud en functie van het reclasseringswerk en tot aanpassing van dat reclasseringswerk aan de plaatselijke situatie. Ook de verruiming van de mogelijkheden het reclasseringswerk in te voegen in het geheel van de welzijnszorg heeft bij de fusiepartners een rol gespeeld.

In een ruim twee jaar durend proces, waarbij alle medewerkers voortdurend betrokken waren, heeft het fusie-beraad de globale kaders voor de nieuwe reclasseringsinstelling geformuleerd. De organisatie (ongeveer 600 medewerkers) zal twee organisatorische niveau's kennen: een landelijk niveau en een regionaal niveau.

De regio's zijn in principe gebouwd op de arrondissementsindeling. In enkele gevallen zullen meerdere arrondissementen worden samengevoegd tot één regio.

Dat gebeurt vanuit de wens te komen tot een evenwichtig opgebouwde organisatie, terwijl de regio ook een zekere omvang moet hebben om het regionale taken-pakket te kunnen uitvoeren.

Binnen de regio, waarin het reclasseringsbeleid sterk op de plaatselijke situatie kan worden afgestemd, opereren een aantal 'werkeenheden' en een 'regionaal bureau'.

Een werkeenheden bestaat uit ongeveer acht maatschappelijk werkers en een of meer administratieve medewerkers. De werkeenheden is verantwoordelijk voor het uitvoerende werk, waaronder niet alleen verstaan wordt de hulpverlening aan de individuele cliënt en zijn omgeving, maar ook de beïnvloeding van maatschappelijke verhoudingen en structuren die delinquent gedrag in de hand werken. Het regionale bureau en het landelijke bureau verrichten taken op het vlak van coördinatie, personeelsbeleid, materie beheer, werkontwikkeling, public relations en sociale actie. De vorming van het algemene beleid in de regio — binnen de kaders van het landelijke beleid — vindt haar basis in de regionale vergadering. Alle medewerkers en een aantal buitenstaanders hebben daarin zitting. Voor wat betreft de buitenstaanders denkt men aan verte-

Reclassering in de ring

Wij vroegen mr. Manuel Kneepkens, voorzitter van de commissie van 'Reclassering in de ring' om zijn persoonlijke bevindingen en opvatting na de intensieve voorbereidingen tot en het verloop van het congres. In bijgaand artikel geeft hij hiervan uiting.

genwoordigers van verwante organisaties, vrijwillige medewerkers en deskundigen op een bepaald gebied. Ook wordt nagegaan hoe cliënten of belangorganisaties van cliënten in de beleidsvorming kunnen worden betrokken.

Essentieel binnen dit bestek is de vraag welke invloed deze fusie heeft op de ontwikkeling van het reclasseringswerk. In feite is ieder antwoord op die vraag een slag in de lucht. De nieuwe reclasseringsorganisatie moet immers nog gaan draaien. Het grootste deel van de energie wordt op dit moment gestoken in het op poten zetten van de organisatorische kaders van de instelling. Voor mijn gevoel rijden de voor- en tegenstanders van de fusie op dit moment dan ook nog in een 'geneutraliseerd criterium'. De voorstanders stellen dat in de nieuwe instelling meer, en beter georganiseerde, manpower aanwezig is om het gesprek over de 'Grote Vragen des Levens' met vrucht te voeren en af te ronden. Op dat punt hebben de voorstanders het gelijk sowieso aan hun kant. De huidige secties op het landelijk bureau voor werkontwikkeling, scholing en opleiding, sociaal psychiatrisch reclasseringswerk en public relations moeten in staat zijn de werkers aan de basis méér (en beter) te steunen bij het zoeken naar een nieuwe reclasseringsfilosofie. Ook de open beleidsstructuren van van de nieuwe organisatie bieden in principe meer mogelijkheden voor 'verandering' dan de nog wat regentesk geleide oude instellingen (al was daar de laatste paar jaar wel wat in verandering).

De critici zoals Dr. G. Snel, Mr. Hartjes (directeur van het Leger des Heils), staatssecretaris Glastra van Loon, om er maar een paar te noemen, zijn vooral bang voor bureaucratisering. Voor een te sterke bundeling van deskundigheid. Voor het vasthouden aan de pas ontstane organisatie. Voor tegenzin om weer jaren te moeten praten over nog verdere samenwerking (bijv. met het algemeen maatschappelijk werk of de geestelijke volksgezondheid). Voor isolement van die nieuwe grote reclasseringsclub. Wie er gelijk zal krijgen? Geen notie van.

De titel van het congres 'Reclassering in de ring' dat afgelopen december ter gelegenheid van het 150 jarig bestaan van de Reclassering door ons in Rotterdam is georganiseerd, was niet toevallig gekozen. De oude sfeer van hulp aan de gestruikelde medemens, via eerbiedige dienstbaarheid aan het justitiële apparaat verdwijnt uit de reclassering. Een accentverschuiving van individueel hulpbetoon naar een meer structuurgerichte aanpak, bespeurbaar op het gehele terrein van het maatschappelijk werk en de volksgezondheid, is ook aan de reclassering niet voorbij gegaan.

Welke winst levert dit alles op?

Als organisatoren van 'Reclassering in de ring' hebben wij op de eerste plaats willen inventariseren welke structureel gerichte initiatieven in het veld reeds genomen zijn.

Daarnaast hebben wij aan willen geven in welke richting nog initiatieven ontplooid zouden kunnen worden, en wel op het terrein van

- a) de beïnvloeding van de publieke opinie
- b) de beïnvloeding van de wetgever
- c) de beïnvloeding van het strafrechtsapparaat

Deze initiatieven zijn uiteraard niet los te denken van belangrijke nieuwe ontwikkelingen in het veld van de reclassering, als

- d) de fusie van de vier grote reclasseringsinstellingen
- e) de uitdaging van de alternatieve hulpverlening
- f) de oprichting van de B.W.O. (Belangen Groepering Wetsovertreders).

Dit artikel zal zich beperken tot de punten a, b en c.

DE BEÏNVOEDING VAN DE PUBLIEKE OPINIE (a)

Straf is een geïnstitutionaliseerde overheidsreactie op een als zodanig in een wet aangeduid ongewenst gedrag. Binnen deze omschrijving werd tot voor kort zowel door de wetenschap als door

de praktijk de klemtoon sterk eenzijdig gelegd. De belangstelling was gericht op het ongewenst gedrag. Opheffing daarvan, aanpassing, overtreding, begeleiding en hulp stonden daardoor in de praktijk voorop. Doch niet de daad of de dader met al zijn psychische en sociale kwetsbaarheden behoort in het centrum van onze belangstelling te staan, de problematiek van de overheidsreactie, met name de reactie van een strafrechtsapparaat is immers beduidend belangrijker.

Onderzoek heeft immers aan het licht gebracht dat criminaliteit een normaal verschijnsel is in onze samenleving. 1) Verder is thans bekend dat veel van die criminaliteit onopgemerkt blijft (dark numbers), 2) terwijl in dat deel van de criminaliteit dat wel onder de aandacht komt van de overheid, de lagere en kwetsbaarder gedeelten van de bevolking zijn oververtegenwoordigd. Het strafrechtelijk sanctie-apparaat werkt met andere woorden selectief, voegt nog eens extra nadelen toe aan toch al maatschappelijk gehandicapte groeperingen. 3)

Op zichzelf al is dat in een samenleving die zich democraties noemt en waar de gelijkheid van kansen officieel hoog genoteerd staat een onbevredigende toestand.

Bovenstaande feiten zijn echter het grote publiek niet of nauwelijks bekend. Daarentegen wordt het publiek wel dagelijks gevoed met een heel andere beeldvorming van criminaliteit. Films, tv-series, stripverhalen voeren hem die de strafwet overtreedt nog steeds op als de totaal ander, de personificatie van het kwaad. Op deze vaak onbewuste beeldvorming hebben simplificatoren als de 'Law and order' — politici die Nederland in zo 'n grote mate kent, gemakkelijk inspelen.

Met name de reclassering weet hoezeer het slagen van het herfunctioneren van haar cliënten in de samenleving afhankelijk is van derden.

De stereotype van de criminaliteit dient dan ook krachtig bestreden, de slag om

de publieke opinie gewonnen! Een goede en systematische voorlichting van het publiek klemmt immers te meer, omdat zij tevens de basis kan vormen van een werkelijk beleid van preventie. Maar hoe, nu mankracht en middelen schaars zijn? Mogelijkheden zijn:

- 1) aktivering van de kunsten (tegenbeeldvorming)
- 2) systematische beïnvloeding van de massa-media
- 3) systematische interactie met het onderwijs.

Wat punt 1 betreft heeft het Werktheater bij het uitvoeren van het project 'Misdad en straf' (opgezet in overleg met prof. dr. G. P. Hoefnagels), op het congres, laten zien welke verbluffende resultaten mogelijk zijn.

Dit voorbeeld verdient navolging.

- 2) systematische interactie met de massa-media

Het aanvankelijk enthousiasme over radio en tv als informatiekanaal waarlangs men letterlijk iedereen kan bereiken is bekoeld. In de praktijk blijkt een televisietoestel eerder als huisbioscoop dan een middel tot een bewustwordingsproces bij de kijkers te werken.

Toch gaat van sommige programma's, mits zekere voorwaarden vervuld zijn, een niet te onderschatten invloed uit. Goede voorlichtingsprogramma's over criminaliteit ontbreken echter. Tijdens de voorbereiding van het congres is van journalistieke zijde van voldoende interesse voor zulke plannen gebleken. Het is aan de reclassering om de handschoen op te nemen.

- 3) Systematische interactie met het

onderwijs.

Hier liggen m.i. de grootste kansen voor beïnvloeding van de nederlander tot een andere houding t.o.v. het vraagstuk van de criminaliteit.

Ook wat betreft de misdaad-preventie kan een interactie reclassering -educatiesystemen zinvol zijn.

Voor dergelijke manifestaties als hierboven gewenst biedt het onderwijs thans ook aanknopingspunten. Te denken valt aan vakken als algemene ontwikkeling en maatschappijleer.

Mits men duidelijke instructie-programma's opstelt (teaching the teachers) kunnen met weinig tijd en investeringen belangrijke resultaten geboekt worden.

DE BEÏNVLOEDING VAN DE WETGEVER (b)

De overheid ziet het als haar taak t.o.v. de gedragingen van de burgers normerend op te treden. Veelal formuleert zij daartoe wetten. Gesteld voor de keuze om of een preventiefwerkend systeem op te bouwen om het volgens de wet verlangde gedrag te bewerkstelligen, of een repressief systeem, valt het op dat de overheid geneigd is het laatste systeem de voorkeur te geven.

Ook binnen het scala van repressieve handhavingssystemen bestaat er geen enkele helderheid omtrent de criteria die de overheid aanlegt bij haar keuze tussen het stigmatiserende of strafrechtssysteem enerzijds en de niet-stigmatiserende (civielrechtelijke, tuchtrechtelijke en administratiefrechtelijke) anderzijds. D.w.z. dat er nog steeds nieuwe groeperingen van mensen het

label 'misdadig' door de wetgever krijgen opgeplakt. (te denken valt b.v. aan de wetgeving die op stapel staat t.a.v. de zgn. krakers van huizen. Mensen, die dertig jaar woningnood niet langer pikken worden gestraft voor hun politiek bewustzijn...)

Is een wet eenmaal in werking gesteld, dan is men er nog niet vanaf. Alleen een zeer krachtige omslag van de publieke opinie geruggesteund door krachtige actiegroepen kan dan nog in verandering van wetgeving resulteren (zie de recente ontwikkelingen rond abortus). Bezieet men nu het veld van de strafbaarstellingen in Nederland (en men moet daarbij de 'wet-ijver' van de plaatselijke overheid niet uitvlakken!) dan zou zeer veel thans strafbaar gedrag beter kunnen worden onttrokken aan de bemoeienis van de overheid zonder dat zulks de maatschappij enige schade zou berokkenen. Ander gedrag zou veel effectiever kunnen worden toebedeeld aan systemen van maat chappelijk werk en volksgezondheid. Weer ander gedrag aan niet-stigmatiserende juridische systemen. Zeer zeker heeft de reclassering, de instantie die met de 'productie' van bovenstaand al te mechanies wetgevings-

proces wordt opgezaaid, het recht maar ook de plicht hier tegen in te gaan. te gaan.

Systematische beïnvloeding van zowel de vierde macht, de ambtenaren als ook de politieke partijen dient dan ook tot het takenpakket van de reclassering te horen.

Op het congres hebben we zo'n stukje beïnvloeding van de wetgever gepoogd tot stand te brengen op het punt van de Justitiele Dokumentatie; de problematiek van het strafblad.

Niet alleen omdat het strafblad nog steeds een sterk belemmerende factor is in het proces van wederopnemning van de cliënt in de maatschappij (de sollicitatie-problematiek) 4) al zou dat op zich reden genoeg zijn, maar ook omdat voor beroepsuitoefening bij de reclassering, een verklaring van goed gedrag (gekoepeld aan een schoon strafblad) vereist is. Dit betekent dat (ex-) delinkwenten niet bij de hulpverlening binnen de institutionele kaders kunnen worden ingeschakeld (zie ook Justien Bins).

DE BEÏNVLOEDING VAN HET STRAFRECHTSAPPARAAT (c)

Het strafrechtssysteem zoals het thans functioneert in onze samenleving vertoont bijna geen enkele verwevenheid met de andere systemen (bv. het produktie-systeem of het educatiesysteem). Verstoken van elke feet-back, treedt verstarring — toch al een kenmerk van instituties, hier nog eens extra op. Ook de mensen die hun brood verdienen binnen het strafrechtssysteem (politie, 5) o.m., rechters, gevangeniswezen) blijken daardoor nogal geïsoleerd in de samenleving te staan (al wordt dit vooral door de hoger geplaatsten in het systeem ervaren als 'splendid isolation'). Zo blijken delinkwenten 'mensen die in een geïsoleerde positie verkeren' en straffers gelijk!

Een van de weinige systemen die nog interacteert met justitie is de reclassering. Van een partnership op voet van gelijkheid is echter zoals de wet het formuleert en de praktijk het leert geen sprake. Toch zou de reclassering haar monopoliepositie in dezen veel sterker kunnen uitspelen!

Als justitie niet verder wenst te vereenzamen, dan dient het een prijs daarvoor te betalen. Die prijs zou moeten zijn voet van gelijkheid tussen enerzijds het strafrechtssysteem en anderzijds de reclassering en andere voor delinkwenten relevante hulpverleningssystemen.

DE GONG VOOR DE NIEUWE RONDE

De reclassering kan thans voor een meer structurele aanpak kiezen.

De animo en de denktrant daartoe heb-

ben zich gepresenteerd. De 'fusie' moet toch op zijn minst als winstpunt hebben dat er mankracht, tijd en geld vrijkomen voor activiteiten als hierboven geschetst. Daarnaast heeft de (ex-)delinkwente in de B.W.O. 'een gezicht' gekregen. Hij is niet langer de grote afwezige in het gesprek over delinkwentie. Dat is op dit congres wel duidelijk gebleken. En ook dat is duidelijk winst.

Met enig vertrouwen in de toekomst kan de reclassering de ring in voor een nieuwe rondel

Manuel Kneepkens

Noten

1) Jongman, R. W. *Ongelijke kansen in de rechtsgang*, Assen 1972.

2) Buikhuizen, W. en Jongman, R. W. *Ongeregisteerde criminaliteit onder studenten*.

In Ned. Tijdschr. v. Criminologie 1969, blz. 69-89.

3) Jongman, R. W. en Smale, G. J. A. *De invloed van leeftijd, recidive en sociale klasse op het seponeringsbeleid*. *In Ned. Tijdschr. voor Criminologie*, 1972 blz. 30-35.

4) Buikhuizen, W. en Dijksterhuis, F. *Ph. Sollicitatiekansen van delinkwenten*. *In Ned. Tijdschr. voor Criminologie*, 1972 blz. 50-58.

5) Skolnick, J. *Justice without trial: law enforcement in a democratic society*, New York 1967, blz. 49.

Clark, J. P. *Isolation of the police: a comparison of the british and american situation*.

In Journal of Criminal Law, Criminology and police science, 1965 blz. 307-319.

Winkel-diefstal misdaad?

Enige tijd geleden besloot de projectgroep 'DELINQENTIE en SAMENLEVING' het vraagstuk van de winkel-diefstal in studie te nemen. De bedoeling is na te gaan in hoeverre vanuit deze groep of vanuit Humanitas en wellicht in samenwerking met andere groeperingen in dit opzicht iets zinvol kan worden ondernomen.

Recente publicaties geven aan, dat het aantal winkeldiefstallen in de laatste jaren sterk is toegenomen terwijl het vraagstuk van de juiste berechting via onderzoeken in de belangstelling is gekomen.

Discussies binnen de groep deden de gedachte postvatten, dat deze toename waarschijnlijk samenhangt met maatschappelijke ontwikkelingen, zoals b.v.

— de veranderde bedrijfsvoering in winkels

— het toenemende accent op de consumptie

— de veranderende instelling van individuele mensen t.o.v. bedrijven en daarin uitgestalde goederen

— vereenzaming etc.

Nadere studie is in dit stadium gaande in een kleine werkgroep. Getracht wordt een antwoord te vinden op vragen als:

● Dient elke winkeldiefstal gezien te worden als diefstal?

● Is het winkelbedrijf slachtoffer of uitlokker?

● Hangt de toename van het aantal winkeldiefstallen samen met het verminderen van de mogelijkheden om creatief en avontuurlijk bezig te zijn in de directe leefsituatie?

● Kan de jeugd gezien worden als aparte categorie, waar wij ons op kunnen richten als het gaat om de toename van het aantal winkeldiefstallen?

● Betekenen beveiligingsmaatregelen in het winkelbedrijf een oplossing voor het probleem — zolang niet bekend is wat de oorzaken van het probleem zijn?

Vast staat, dat wij te maken hebben met een zeer complexe problematiek. Of en zoja op welk gebied — hetzij in de preventieve of repressieve of de hulpverlenende sfeer — zinvolle actie mogelijk is, kan op dit moment nog niet worden gesteld.

De werkgroep werkt verder. Hebt u suggesties, laat het weten aan het secretariaat van de projectgroep 'Delinquentie en Samenleving'.

Reclassering anno 1973

P. E. Hutte

'Wij zijn van mening dat het probleem Kriminaliteit, zoals dat nu door onderdelen van de staatsorganisatie gedefinieerd wordt, nl. gedrag dat vertoond wordt door mensen uit de lagere sociale klassen op voornamelijk vermogensrechtelijk gebied, consequenties moet hebben voor de reclassering. Die consequenties worden nog niet door haar getrokken. Wij hopen met sommige reclasseringswerkers dat na de fusie de mogelijkheid voor een meer slagvaardig beleid openstaat.'

Dit zijn de laatste regels van een rapport 'Reclassering anno 1973' dat door een werkgroep van juridische studenten van de Erasmus-universiteit te Rotterdam is uitgebracht ter gelegenheid van het congres over de reclassering op 14 december jl.

Hoe is men aan deze opinie gekomen?

Uit studiemateriaal bouwde de groep zich een beeld van het huidige functioneren van de reclassering op met vragen die zich daarbij aan hen voordeden. Met deze vragen interviewde men een aantal (plaatselijke) reclasseringsinstellingen en enkele alternatieve hulpverleningsorganisaties (JAC, Release, Sociale joenit).

De conclusies legde de groep in een verslag neer, dat geen wetenschappelijke pretenties heeft, maar wel te denken geeft.

Vragen die de werkgroep vooral bezighielden en waarover men graag de mening van de 'veldwerkers' hoorde, waren (kort weergegeven) hoe men dacht over een meer structuur-gericht werken, inschakelen van vrijwilligers, inspraak van cliënten, integratie van hulpverleningsorganisaties en het opereren (ook van

de reclassering dus) vanuit een Wijkcentrum.

De werkgroep ervoer door de gesprekken dat de geïnterviewde reclasseringswerkers zich uitsluitend hulpverlening aan delinquenten ten doel stelden en weinig oog hadden voor een verbreding van hun werkkerrein, teneinde daarmee meer effect te bereiken met betrekking tot het verschijnsel criminaliteit.

De dualistische positie van de reclassering (enerzijds justitie 'helpen' door voorlichting, anderzijds hulp aan de justitiecliënt) ervaart men in de praktijk eigenlijk niet als een groot probleem. Men vertelt dat de justitie een minder gesloten systeem is dan vroeger. Meer maatschappelijke invloeden zijn merkbaar. Een zekere informele structuur wordt gewaardeerd en die wil men niet in de vraagschaal stellen door justitie openlijk te bekritisieren.

Aan andere werk-methodieken dan de gebruikelijke blijken de ondervraagde werkers weinig behoefte te hebben. Het individuele hulpverleningsmodel (social casework), waarvoor een groot aantal cliënten (uit de lagere sociale klassen) toch nauwelijks aanspreekbaar is, viert nog hoogtij.

De werkgroep meent, dat men hiermee niet doordringt tot de kern van de problematiek die men onder handen heeft en die veeleer gezocht moet worden in processen en structuren van de samenleving. 'Hieraan wordt h.i. nog te incidenteel gewerkt.'

De alternatieve hulpverlening trachtte

Een blik op een deel van onze stand op het congres.

er toe bij te dragen een discussie op gang te brengen over doelstelling, structuur en werkwijze van de gevestigde organisaties. Verder door zelf een sfeer te creëren, waarin mensen zich zelf kunnen zijn, alsmede in het naar voren halen van vrijwilligers uit een zelfde milieu als de hulpvragers.

De grote toeloop van deze hulpvragers hield deze 'alternatieven' vaak van de eerstgenoemde functie verwijderd en dat zal dan volgens de werkgroep ook wel de reden zijn dat de ondervraagde reclasseringswerkers hier geen consequenties voor hun eigen werk in zagen. Het is gaandeweg voldoende bekend hoe de reclasserings-professionelen (overigens nogal verschillend) denken over het inschakelen van vrijwilligers. Een doorbraak naar een meer horizontale hulpverlening zit er (nog) niet in. Toch worden hier en daar andere geluiden gehoord.

Hoewel door sommigen de wenselijkheid van integratie van de reclassering met andere hulpverlenende instanties (denk aan het minder stigmatiserend karakter daarvan) wordt ingezien maakt deze — althans voorlopig vanwege de drukte met de eigen integratie oftewel fusie — nog weinig kans.

Hulpverlening in wijkcentra heeft plaats in de onmiddellijke omgeving van de cliënt. Men denkt wel aan het begrip: sociale supermarkt (voordeel van 'dremperverlaging'). De reclasseringswerkers noemden als nadelen dat de meeste problemen niet wijk- of buurt-gebonden zijn en dat de anonimiteit bij een dergelijke organisatie minder gewaarborgd is.

Totzover de (althans voor onze lezers) belangrijkste punten uit dit verslag. Het is een nogal somber verhaal. Ondanks het vriendelijke onthaal krijgt men de indruk dat er weinig aansluiting was tussen vragers (werkgroep) en ondervraagden (in hoofdzaak reclasseringswerkers). Dat kan aan de eersten (wat te veel van een kritische instelling uitgegaan?) en aan de laatsten gelegen hebben. Van de kant van de reclassering is er, dat staat wel vast, nog weinig behoefte aan een opinie over doelstellingsverandering in hun werk. Maar wat niet is kan komen.

Van harentwege verpleegd

Boekbespreking

Reeds enige tijd geleden verscheen bij de Arbeiderspers 'Van Harentwege verpleegd' geschreven door Tjakko Roman. De auteur van dit boek werd zelf — na een serie veroordelingen wegens het plegen van boekendiefstallen — ter beschikking van de regering gesteld 'teneinde van harentwege te worden verpleegd'. Zijn tbr werd ten uitvoer gelegd in de Van der Hoeven-kliniek in Utrecht, één van de modernste inrichtingen die ons land op dit gebied kent. Hij verbleef er vier jaar en schreef over deze periode een boeiend verslag, het eerste dat ooit verscheen van de hand van iemand die het harde lot van de tbr zelf onderging. Want dat het verblijf in een tbr-inrichting 'een bruin leven' op kosten van de belastingbetalers' zou zijn is één van de fabels waarmee Tjakko Roman in zijn boek afrekent. Hij beschrijft uitvoerig de uitwerking van de psychotherapeutische behandeling op de verpleegden, voor de meesten een onvoorstelbaar zware belasting. Er lopen in de Van der Hoeven-kliniek dan ook doorlopend verzoeken van veel verpleegden om overgeplaatst te worden naar een kliniek waar ze in elk geval met rust gelaten worden.

Tjakko Roman observeert de mensen om zich heen bijzonder scherp. Een van de sterkste kanten van zijn boek is dat hij, misschien onbewust, het verschil tussen de 'zieke, gestoorde' mens (hij-zelf) en de 'gezonde' mens (groepsleiders, psychiaters, psychologen) zo zeer relativiseert.

In beschrijvingen van gesprekken met stafleden — vaak met fijne ironie neergezet — weet hij dikwijls vraagtekens te zetten bij de opvattingen en werkwijze van zijn therapeuten. Toch erkent hij de grote waarde die de behandeling voor hem en vele van zijn lotgenoten had, vooral de confrontatie met jezelf, iets wat velen — binnen en buiten de klinieken — vreemd is. Tjakko Roman schrijft dan ook: 'Ik ken mensen die zelfs niet over een minimum aan zelf-

kennis beschikken en die toch nooit een diefstal hebben gepleegd. Zulke mensen bewonder ik, in mijn ogen presteren ze iets groots.' (pag. 29)

Bijzonder onthullend is ook wat hij vertelt over de onderlinge verhouding van de verpleegden. Over het algemeen was de groepsstemming slecht.

Hij zegt: 'We leefden op zalen, we werden gedwongen tot samenleving. Maar dikwijls deden de verpleegden mij denken aan elkaar hatende, aan één keten vastgeklonken galeislaven, die elkaar het leven onmogelijk maakten'. (pag. 22)

'Van Harentwege verpleegd' geeft een indringend beeld van de dagelijkse samenleving binnen de Van der Hoeven-kliniek. We mogen hierbij niet vergeten dat dit niet representatief is voor alle tbr-klinieken. Was dat maar waar! We hebben helaas nog altijd onze psychopaten-asiels waar mensen voor onbepaalde tijd worden opgeborgen. Misschien dat het boek van Tjakko Roman kan bijdragen aan het besef dat, als wij menen dat er niet aan te ontkomen is dat bepaalde mensen voor een bepaalde tijd uit de maatschappij worden geweerd, er in die tijd ook alles aan moet worden gedaan wat mogelijk is om hen een menswaardiger toekomst te verschaffen.

Het boek wordt ingeleid door de criminoloog Prof. Hoefnagels in het 'Voorwoord voor de ontorekenbaren' (dat zijn u en ik). Aan het eind van zijn voorwoord — dat op zichzelf al zeer de moeite waard is — beschrijft hij hoe de 'psychopaat' lijdt onder zijn dubbele odium: misdadig en gek, en hoe slecht de maatschappij op hem reageert als hij terugkeert en weer normaal wil leven. Hij reageert daarop met de volgende woorden, en daarmee is dacht ik alles gezegd: 'Ik antwoord u, zieke maatschappij van anoniemen, niet-verklaarde ontorekenbaren: 'Hou op met uw zieke onzin. Ik weet niet of u op dit punt te genezen bent, maar het is te proberen. Lees bijvoorbeeld dit boek. Lachen en huilen liggen soms erg dicht bij elkaar. Even dichtbij als de ziekte in uw gezondheid in wat u — voor het gemak, maar nu voor het laatst — een psychopaat noemde. De psychopaat is voorgoed ontvlucht.'

Van Harentwege verpleegd door Tjakko Roman, uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam 1971.

Prijs f 8,90.

Het werkteater

Het Werkteater was op het congres reclassering in de ring en heeft met zijn opvoering van 'misdaad' bij de aanwezigen een diepe indruk nagelaten. 'Misdaad' is een project van het werkteater over misdaad. Bij het tot stand komen hiervan werkt het teater met publiek-groepen als advocaten, gedetineerden, gereclasserden etc. Op deze manier hopen zij door gedramatiseerde informatie een denkproces criminaliteit op gang te brengen en inzicht te geven en te krijgen over veroordeelden en een verouderd reactie systeem.

Het werkteater * heeft een aantal projecten waaraan zij werken — waarvan we 'misdaad' reeds noemden — daarnaast 'toestanden' en enige kleine projecten over andere mensen, over kleine en grote angsten, een programma voor en met kinderen van alle leeftijden en een project uitgaan van drie sprookjes. In 1972/1973 kreeg het werkteater de Albert van Dalsumprijs

naar aanleiding van het project toestanden.

Daar het juryrapport een goede indruk geeft van de werkwijze van het werkteater laten we het hier in zijn geheel volgen: de leden van het werkteater zijn in staat met weinig middelen de door hun gekozen onderwerpen helder vorm te geven. Uiteenlopende zaken worden aangevat en op zeer verschillende plaatsen voor zeer verschillende soorten publiek ten tonele gebracht. Ze spelen in jeugdcentra, op straat, in gevangenissen, in psychiatrische inrichtingen of in hun eigen repetitieruimte.

Ze stellen zich daarbij in op het publiek dat ze willen bereiken, zonder belerend te doen.

Het goede van hun voorstellingen is onder meer, dat de persoonlijke denkbeelden van de acteurs op zo'n duidelijke manier verbonden zijn met de vorm waarin ze deze uiten.

De groep, die zonder leider werkt, zonder vaste regisseur en zonder tekstschrijver, stoort zich niet aan

modieuze grillen aan het internationale teaterfirmament en gaat rustig zijn eigen gang. Voorlopig zien wij in de voorstelling 'toestanden' de bovenomschreven kwaliteiten het meest tot uiting komen.

We zijn zeer benieuwd naar de verdere ontwikkelingen.

Voor wie meer wil weten over het werkteater volgt hier het adres en telefoonnummers.

Het Werkteater een koöperatieve vereniging u.a.,

Kattengat 10, Amsterdam.

Tel. 020-22 62 31 b.g.g. 12 31 23.

* Het werkteater bestaat uit de volgende mensen:

Rense Royaards, Helmer Woudenberg, Frank Groothof Schroeder, Gerard Thoolen, Shireen Strooker, Marja Kok, Daria Mohr, Yolanda Rertsch, Joop Admiraal, Peter Faber, Herman Vinck, Hans Man in 't Veld; *stagiaire*: Joesje Christophersen; *partt ass.*: Ria van der Woude, Wim de Groot.

Help, ik word geholpen

De feestbundel 'Help, ik word geholpen (na 150 jaar reclassering)' die elders in dit blad wordt genoemd, bevat de hiernavolgende bijdragen van de daarachter genoemde auteurs.

De selectieve werking van de strafrechtpleging en de reclassering, dr. G. Snel.

Het stigma en de benoemers, prof. dr. G. P. Hoefnagels. Ontslag en aan de slag, mevrouw mr. J. Soetenhorst-de Savornin Lohman.

De verklaring omtrent het gedrag en het strafblad, dr. J. D. van der Meulen.

Reclassering en rechtspraak, mr. B. J. Asscher.

Advocatuur en reclassering, mr. H. Kuyper.

De rol van de advocaat in het strafproces, E. d'Oliveira-Prakken. Wie is de gevangene van wie?, Jan van Lieshout.

Technicité en humanité van de reclassering, mr. H. Kuyper.

Symptomatische criminaliteit, prof. dr. S. v. d. Kwast.

Kleurbekentenis van een psychiater, prof. dr. S. v. d. Kwast.

Ervaringen van een reclassent, (Wim Lautenbach).

Ode aan de reclassering, Steef Davidson. Het is een uitgave van Van Loghum en Slaterus te Deventer en kost f 19,50.

De toekomst van de reclassering, dr. G. Snel.

Geen behoefte aan Vrij en Willig, mevrouw mr. I. M. A. Donker-Lutjens.

'HET ZAL JE MAAR GEZEGD ZIJN...'

'Reclassering-nu is een zacht geritsel tussen de papieren in een dossier en een gefluisterde mededeling tijdens een rechtzitting'. (Steef Davidson)

'Je verwacht van de reclassering 'trouw in de relatie' als voorbeeld voor je eigen leven. Van menige medegevangene heb ik te horen gekregen: de reclassering dreigt altijd haar visie op te dringen en geeft je te weinig kans om zelf een visie te ontwikkelen. Ofschoon ik dat toch wat anders heb ervaren, vrees ik dat zij veelal gelijk hebben...'

Citaat uit het verhaal 'Voor en na de groene tafel', opgenomen in 'Mensen in onvrijheid' (uitgave Samson) pag. 207.